

УДК 339.1

І. Г. Максименко,
аспірант, Уманський національний університет садівництва

ЗОВНІШНІ ТА ВНУТРІШНІ ФАКТОРИ ФОРМУВАННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ НАУКОМІСТКИХ ПІДПРИЄМСТВ АГРАРНОГО СЕКТОРА

I. G. Maksymenko,
a graduate student, Uman national university of horticulture

EXTERNAL AND INTERNAL FACTORS OF FORMING OF COMPETITIVENESS OF KNOWLEDGE INTENSIVE ENTERPRISES AGRICULTURAL SECTOR

У статті розглянуто основні зовнішні та внутрішні фактори, які впливають на конкурентоспроможність науко-містких підприємств. Проаналізовано основні підходи щодо класифікації чинників формування конкурентоспроможності підприємства та запропоновано методичні підходи до визначення основних чинників, які притаманні науко-містким підприємствам аграрного сектора.

The article deals with basic external and internal factors affecting the competitiveness of enterprises. Basic approaches to classification of factors forming of competitiveness of enterprise are analysed and determination of prime factors for knowledge-intensive enterprises in particular is offered.

Ключові слова: конкурентоспроможність, наукомістке підприємство, фактори конкурентоспроможності, зовнішні фактори, внутрішні фактори.

Key words: competitiveness, high-tech enterprise, competitive factors, external factors, internal factors.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

На сучасному етапі економічного розвитку конкуренція як основна рушійна сила примушує виробників постійно шукати нові шляхи підвищення власної конкурентоспроможності. Дана категорія є відносно новою для українського економічного простору, тому з точки зору визначення його економічної суті необхідно чітко виділяти всі основні фактори, що впливають на процес її формування. Тому необхідно дослідити природу, основні характеристики та механізм функціонування ключових факторів, що впливають на життєздатність, конкурентоспроможність та успіх наукомістких підприємств аграрного сектора.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Дослідженню питань формування конкурентоспроможності сільськогосподарських підприємств та виявлення факторів, що на них впливають, присвячена значна кількість наукових праць зарубіжних та вітчизняних науковців, серед яких можна назвати таких видатних вчених, як П.Т. Саблук, В.Г. Андрощук, І.І. Червен, Л.А. Савчук, М.Й. Малік, Б.Й. Пасхавер, Р.А. Фатхутдінов, Й.С. Завадський, В. Стівенсон, М. Портер, В.Я. Месель-Веселяк, О.М. Шпичак, В.В. Юрчишин, І.О. Піддубний, Л.І. Піддубна та інші. Проте, на

наш погляд, залишається недостатньо розкритим питання виявлення сукупності факторів, що впливають на процес формування конкурентоспроможності наукомістких підприємств аграрного сектора.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ

Метою статті є визначення факторів, що впливають на формування конкурентоспроможності наукомістких підприємств аграрного сектора, а також встановлення та дослідження впливу окремих факторів, що мають позитивні та негативні наслідки для формування конкурентоспроможності даних сільськогосподарських підприємств.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Основою формування забезпечення та підвищення конкурентоспроможності підприємств є набуття, утримання та розвиток його конкурентних переваг, що є наслідком реалізації потенційних та ресурсних можливостей підприємства в довгостроковому періоді в умовах конкуренції. Адже тільки в умовах конкуренції, конкурентного середовища визначається рівень конкурентоспроможності підприємства. Ми погоджуємося з думкою Р.А. Фатхутдинова, що конкуренція — це процес управління суб'єктом своїми конкурентними пе-

ревагами для отримання перемоги чи досягнення інших цілей у боротьбі з конкурентами та задоволення об'єктивних чи суб'єктивних потреб у рамках законодавства або в природних умовах" [6, с. 592].

На думку закордонних експертів, сутність конкурентоспроможності підприємства виражається через багаторівневу ієрархію факторів. Верхній рівень — це частка ринку, яка, безумовно, залежить від досягнутої конкурентоспроможності продукції. Другий рівень встановлює її потенційну конкурентоспроможність. Третій і четвертий — якість та ефективність управління, а п'ятий рівень характеризує економічні результати діяльності підприємства [5, с. 91—95].

Конкурентоспроможність наукоємного підприємства АПК характеризується дією цілої системи факторів зовнішнього та внутрішнього середовища його функціонування (рис. 1). Таким чином, до факторів зовнішнього середовища відносять:

- рівень державного регулювання та розвитку економіки країни (система оподаткування, кредитно-фінансова та банківська система, система зовнішньоекономічних зв'язків країни);
- система комунікацій;

- фактори, які визначають споживання продукції (ємність ринку, вимоги споживачів до якості продукції та ін.).

Фактори внутрішнього середовища підприємства характеризують наступні внутрішньовиробничі показники:

- технічний рівень виробництва;
- технологія;
- організація виробництва та управління;
- система формування та стимулювання попиту та ін.

Як видно з рисунку 1, фактори зовнішнього середовища наукоємних підприємств аграрного сектора поділяються на чинники прямого та опосередкованого впливу. До факторів прямого впливу відносяться державне регулювання, конкурентне середовище, ринкові механізми. До факторів непрямого впливу належать міжнародні, технологічні, політичні та стан економіки.

У внутрішньому середовищі рівень конкурентоспроможності наукоємних підприємств аграрного сектора визначається ключовими факторами — науково-інноваційний потенціал (фундаментальна та прикладна наука та новітні технології), виробничий потенціал (організаційно-технічні, фінансово-економічні чинники та марке-

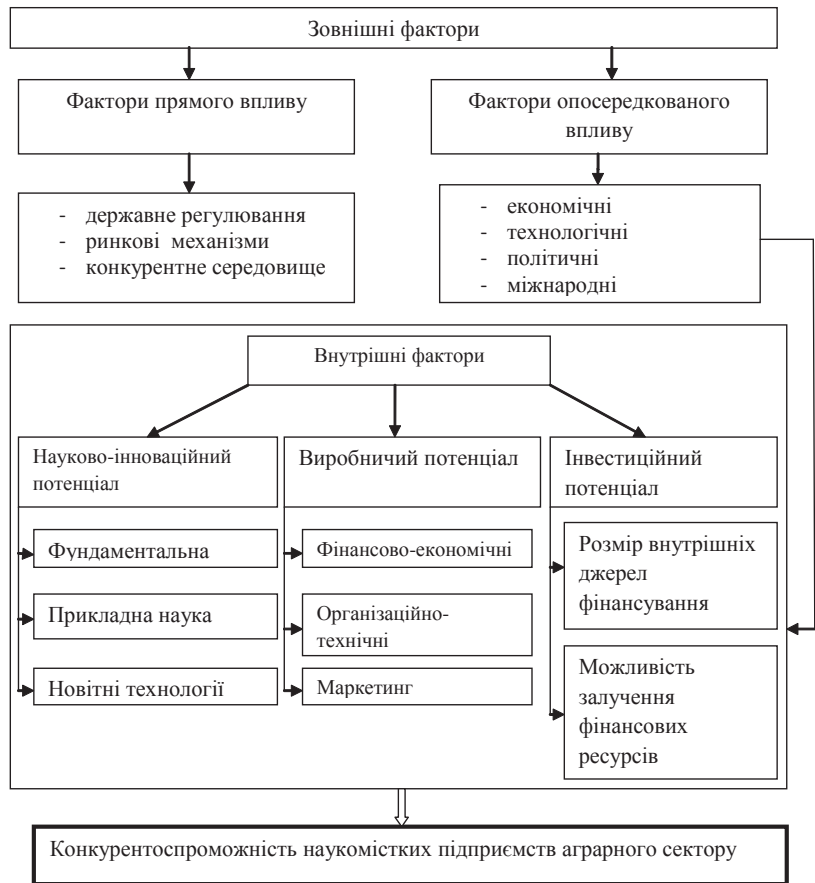

Рис. 1. Система факторів конкурентоспроможності наукоємних підприємств аграрного сектора

тинг) та інвестиційний потенціал (розмір власних джерел інвестування та можливість залучення додаткових фінансових ресурсів) [3, с. 145].

Також варто зазначити, що рівень конкурентоспроможності залежить від взаємодії п'яти конкурентних сил, якими виступають: освітні заклади, науково-виробничі підприємства, покупці продукції

Рис. 2. П'ятифакторна модель конкурентних сил за М. Портером для наукоємних підприємств аграрної галузі

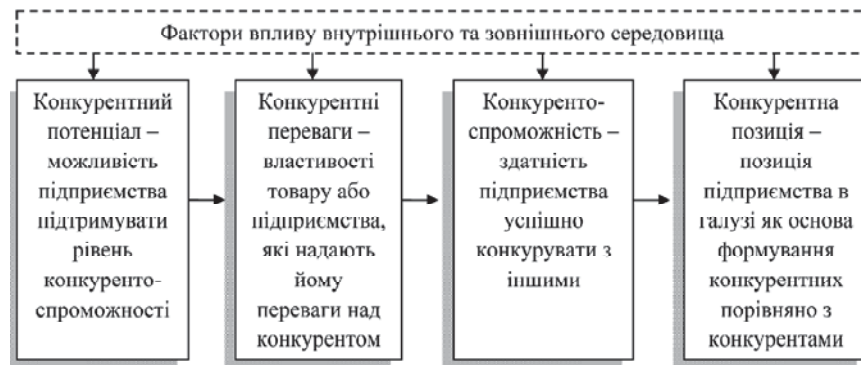

Рис. 3. Основні поняття, що характеризують ринкову позицію наукомісткого підприємства аграрного сектора стосовно конкурентів

дукції, наукові заклади аграрного сектора (рис. 2). Вищезазначені фактори визначають граничний потенціал прибутковості галузі. Відповідно до даної моделі, компанія повинна знайти та зайняти таку позицію в галузі, де вона буде найбільш захищена від впливу цих сил або зможе сама впливати на них.

П'ятифакторна модель конкурентних сил дає можливість виявити сильні та слабкі сторони підприємства, проаналізувати, в яких областях стратегічні зміни матимуть максимальний позитивний ефект, та виявити області, в яких галузеві тенденції здійснюють найбільший вплив на потенціальні можливості компанії або загрози [11, с. 73—93]. Розуміння цих базових факторів дозволяє визначити можливі напрями диверсифікації.

Конкурентоспроможність підприємства є одним із основних критеріїв оцінки ефективності його діяльності. Це його здатність забезпечувати вищу ефективність виробництва у порівнянні з конкурентами в довгостроковій перспективі. Очевидно, що конкурентоспроможність є результатом діяльності усіх підрозділів підприємства в усіх напрямках виробництва та його обслуговування.

Виявлені зовнішні та внутрішні фактори впливу на формування конкурентоспроможності сільськогосподарських підприємств зможуть перетворитися у конкурентну перевагу підприємства лише в тому випадку, коли будуть здійснювати позитивний, стимулюючий вплив на діяльність підприємства [2, с. 60—66].

Необхідно підкреслити, що для забезпечення стійких конкурентних позицій на світовому ринку, підприємству, перш за все, необхідно володіти конкурентними перевагами на національному сільськогосподарському ринку, вправно використовувати всі свої ресурси та можливості [4, с. 59—69].

Між конкурентними перевагами та конкурентоспроможністю наукомістких підприємств аграрного сектора існує тісний взаємозв'язок (рис. 3). На рисунку 3 можна простежити прямий зв'язок між факторними та результуючими поняттями.

Конкурентні переваги та потенціал наукомістких підприємств є факторними ознаками, а конкурентоспроможність та конкурентна позиція — результатом впливу системи ключових чин-

ників, які залежно від конкурентного середовища створюють різні конкурентні переваги [1, с. 40—44].

Отже, конкурентоспроможність наукомісткого підприємства аграрного сектора економіки — це здатність використовувати свої сильні сторони та сконцентрувати свої зусилля в сфері науково-інноваційного виробництва товарів та послуг, де воно зможе зайняти лідируючі позиції на внутрішньому та зовнішньому ринках.

ВИСНОВКИ

Проведення дослідження та виявлення зовнішніх та внутрішніх факторів, що позитивно та негативно впливають на формування конкурентоспроможності наукомістких підприємств аграрного сектора дало можливість встановити взаємозв'язок між стимулюючими (позитивно впливаючими) факторами та створенням і зміцненням конкурентних переваг, що є основою формування конкурентоспроможності наукомістких підприємств аграрного сектора.

Література:

1. Безтелесна А. Механізм забезпечення сталої конкурентоспроможності великого промислового підприємства / А. Безтелесна, Н. Чигир // Економіст. — 2004. — № 12. — С. 40—44.
 2. Гарачук Ю.О. Підвищення ефективності діяльності підприємства за рахунок управління конкурентоспроможністю / Ю.О. Гарачук // Актуальні проблеми економіки. — 2008. — № 2. — С. 60—66.
 3. Конкурентоспроможність: проблеми науки і практики: [монографія] / Науково-дослідний центр індустріальних проблем розвитку НАН України, ХНЕУ: [Долішній М.І., Бельський П. Ю. та ін.]. — Харків: ІНЖЕК, 2006. — С. 145.
 4. Кротков А.М. Конкурентоспособность предприятия: подходы к обеспечению, критерии, методы оценки / А.М. Кротков, Ю.Я. Еленева // Маркетинг в России и за рубежом. — 2001. — № 6. — С. 59—69.
 5. Мансуров Р.Е. Об экономической сущности понятия "конкурентоспособность предприятия" и "управление конкурентоспособностью предприятия" / Р.Е. Мансуров // Маркетинг в России и за рубежом. — 2006. — № 2. — С. 91—95.
 6. Фатхутдинов Р.А. Конкурентоспособность организации в условиях кризиса: экономика, маркетинг, менеджмент / Р.А. Фатхутдинов. — М.: Маркетинг-2002. — С. 592.
 7. Porter M.E. The competitive advantage of Nations [Електронний ресурс]: EBSCOhost / М.Е. Porter // Harvard Business Review. — 1990. — March-April. P. 73—93. — Режим доступу: <http://search.ebscohost.com>
- Стаття надійшла до редакції 28.05.2013 р.